

Introducció

La Casa de l'Àngel de la Guarda està basada en una història real. Va existir realment un convent a Budapest, Hongria, i el portaven les Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül. Com que oferia protecció i servei a la gent pobra de la ciutat, especialment als infants, el convent es va guanyar el sobrenom de «Casa de l'Àngel de la Guarda».

Durant la Segona Guerra Mundial, els nazis alemanys van envair Hongria el 19 de març de 1944 i van començar a capturar i assassinar els jueus de la ciutat. En resposta, les monges del convent van decidir emparar els infants jueus per tal de salvar-los de la brutalitat nazi.

Hongria es troba a l'Europa central. La seva capital, Budapest, està dividida en dos pel riu Danubi. La banda occidental de la ciutat, Buda, és muntanyosa, mentre que la banda oriental, Pest, és plana. Hi ha set ponts que travessen el riu i connecten Buda amb Pest.

El convent, la Casa de l'Àngel de la Guarda, està situat a la banda del mont Gellert, un dels turons més grans de Buda. Al cim, que és força pla, hi ha una antiga ciutadella que ofereix una vista dominant de la ciutat. També és una fortalesa natural davant els enemics, i és per això que els nazis la van utilitzar com una de les seves bases.

La Segona Guerra Mundial va durar del 1939 fins al 1945. Durant tot aquest temps, Adolf Hitler va fer tots els possibles perquè l'Alemanya nazi dominés el món. Alemanya va envair un país europeu rere un altre, començant per Polònia. Una part del pla de Hitler era desfer-se dels jueus i altres minories que no encaixaven dins la seva imatge de «perfecció». Va posar en marxa un pla per eliminar tots els jueus, els gitans, les persones amb discapacitats i altres col·lectius d'Europa. Va crear diverses presons –o camps de concentració– on es deportaven milers de persones dels països que envaïa el seu exèrcit. En aquests camps s'obligava la gent a treballar en unes condicions extremament dures. Van matar molta gent amb gasos tòxics i van cremar-ne els cossos. Si atrapaven algú que ajudava aquesta gent, també l'executaven.

Hongria va ser un dels últims països envaïts per l'Alemanya nazi. Tot i que Hongria ja havia aprovat diverses lleis que restringien l'activitat dels ciutadans jueus entre 1938 i 1944, no havia cedit a la pressió dels nazis d'eliminar la població jueva fins que els nazis van ocupar el país. Abans de l'ocupació, Hongria, amb la intenció d'evitar l'entrada dels nazis, ja havia limitat el tipus de feina que podien fer els jueus, els edificis on podien accedir i els establiments on po-

dien comprar. Tanmateix, no es va obligar els jueus a dur l'estrella groga que Hitler utilitzava per identificar-los en públic. Van enviar els homes jueus a camps de treball, però les condicions allà no eren tan dures com les dels camps de concentració en altres països. A Hongria, molta gent creia que el que passava als altres països no passaria mai al seu país.

Tot això va canviar quan l'Alemanya nazi va envair Hongria. Entre el 19 de març de 1944 i el 17 de gener de 1945, quan els russos van alliberar Hongria, els nazis van matar 550.000 jueus hongaresos. Ho van aconseguir gràcies a la cooperació del partit de la creu Fletxada nazi d'Hongria, que acabava d'ascendir al poder –un partit polític pronazi que va dirigir el país entre el 15 d'octubre de 1944 i el gener de 1945.

Alguns jueus hongaresos, però, es van poder salvar. Hi va haver individus i institucions que van estar disposats a arriscar-ho tot, fins i tot la vida, per tal de protegir o amagar ciutadans jueus. Entre aquests hi havia un diplomàtic suec, Raul Wallenberg, i Giorgio Perlasca i Ángel Sanz-Briz, de l'ambaixada espanyola. Van fer ús de les seves posicions de poder i autoritat per obtenir passaports i papers d'identitat falsos per a jueus que, d'altra manera, haurien enviat a camps de concentració. Altres, com les Germanes de la Casa de l'Àngel de la Guarda, van utilitzar les seves institucions per protegir els jueus.

Aquesta és la història de la Susan i la Vera, dues de les 120 nenes jueves que les monges del convent de la Casa de l'Àngel de la Guarda van protegir durant la Segona Guerra Mundial.

Primera part

El convent

Capítol 1
Petjades
Desembre de 1943

La Susan va percebre la remor sorda de les botes militars molt abans de sentir com pujaven les escales feixugament. Van penetrar dins el seu son i un calfred li va travessar tot el cos. Quan es van aturar al llindar de l'edifici, ja estava desperta del tot i s'havia incorporat al llit, amb l'edredó que la tapava fins al coll i les espatlles, com per protegir-se. Va mirar el rellotge. Les nou i deu minuts. Feia poca estona que s'havia ficat al seu llit calentó, que havia sentit la veu tranquil·litzadora del pare desitjant-li bona nit, i que havia notat com els bigotis li fregaven la galta mentre se li aclucaven els ulls.

Va aguantar-se la respiració durant un etern instant de silenci, abans que comencessin a picar insistentment amb els punys a la porta d'entrada del pis.

—Obriu! —va rugir una veu.

La Susan va fer caure l'edredó i va lliscar fora del llit. Va obrir la porta de l'habitació amb cautela just en el moment

que el pare obria la porta de l'entrada. La nena va reconèixer el color olivaci dels uniformes dels soldats.

Un dels soldats va plantar una carta davant la cara del pare.

–Has de presentar-te a l'oficina del carrer Duna així que es faci de dia!

–No cal que portis equipatge –va fer un altre soldat, en to mofeta–. Nosaltres et proporcionarem tot el que cal.

Seguidament, els soldats van fer mitja volta amb un cop de taló i se'n van anar.

Durant força estona, el pare es va mirar el sobre que li havien donat. El va girar metòdicament, va desenganxar-ne la solapa i en va extreure un sol full de paper. Quan va alçar el cap, sota aquells cabells rogencs, curts i ondulats va aparèixer el front, solcat d'arrugues.

–M'envien a un camp de treball –va dir, anant cap a la taula i abraçant la mare–. Ja veuràs que no serà per gaire temps. Almenys tornaré a tenir feina –va concloure, fingint entusiasme. Llavors es va adonar que la Susan estava dreta prop de la porta de l'habitació. S'hi va acostar, es va agenollar davant seu i la va abraçar.

–Susan, et trobaré a faltar. Però estic segur que estareu tots bé. Ara ja ets una noieta, gairebé tens dotze anys. Has de fer costat a la mare. Ajuda-la tant com puguis –va dir enmig del manyoc de rínxols rogencs que cobrien les espatlles de la nena. La Susan ho va entendre. La mare s'estimava molt el pare. Sempre deia que junts es donaven forces. Mentre estiguessin junts, la mare podia fer front a les creixents mancances a què estaven sotmesos cada dia.

Mentre tingués el pare al costat, podia enfrontar-se a qualsevol cosa. Ara, el pare se n'anava.

La Susan va redreçar les espatlles i l'esquena. Va assentir amb tota la seguretat de què era capaç. El cert era que estava espantada. Tenia tantes preguntes a fer. Però el pare marxava l'endemà al matí. Volia fer saber al pare que podia comptar amb ella.

Pel que recordava la Susan, la guerra havia estat, pràcticament des de sempre, una presència sinistra a la seva vida. Cada matí, a l'hora d'esmorzar, s'asseia amb una tassa de xocolata calenta i un *croissant* acabat de fer que el pare comprava al forn de la cantonada, i l'escoltava mentre llegia les notícies del diari en veu alta. Un dels seus primers records era el llarg silenci que es va fer a la cuina quan va acabar de llegir els fets de la nit del 9 de novembre de 1938, quan els nazis van robar i saquejar milers de negocis als jueus d'Alemanya. Es va anomenar *Kristallnacht*, la nit dels vidres trencats, a causa de la trencadissa de vidres de les finestres de botigues jueves, escampats per tots els carrers.

El rostre de la mare havia empallidit de cop i els llavis li tremolaven.

–Què ens passarà, a nosaltres? –va murmurar.

–Això no passarà mai aquí, a Hongria –va assegurar-li el pare.

«Això no passarà mai aquí, a Hongria» va convertir-se, al llarg dels anys, en la tornada del pare quan llegia totes les penúries a què estaven sotmesos els jueus d'Europa. Tot i que la vida com a jueus vivint a la capital, Budapest,

s'estava tornant cada cop més difícil, les coses no eren mai tan terribles com el que passava als altres països que Alemanya havia envaït. La Susan sabia que, en aquells països, la majoria dels jueus havien perdut les cases i se'ls obligava a viure en guetos. Havien de portar una estrella groga cosida a la roba i no se'ls permetia participar en moltes de les activitats habituals. De moment, Alemanya havia deixat Hongria en pau. El primer ministre hongarès havia aconseguit no cedir a la pressió creixent dels nazis de subjugar la població jueva d'Hongria.

Fins i tot quan el pare va perdre la feina a la universitat, va aconseguir mantenir una actitud positiva.

Però ara ja començava a afectar-los directament. Corrien rumors de casos d'homes que havien estat cridats de nit i que els havien enviat en camions a camps de treball llunyans, on es passaven moltes hores a les pedreres, les fàbriques d'armament i les mines. La Susan havia sentit més d'una conversa on es parlava a sota veu de les duríssimes condicions que havien de patir, tant emocionalment com físicament, els homes que hi treballaven.

Sempre havia estat gent desconeguda, la que s'enduien en ocasions anteriors. Ara, però, es tractava del seu pare. Però el pare era fort. «Molt més fort que la majoria», va pensar, orgullosa. Sempre havia estat una persona atlètica i en forma. Era professor d'història i de literatura a la universitat i, a més, entrenador de l'equip masculí de futbol.

—He de demostrar a aquests nois que jo també puc fer tot el que els demano —li recordava, a la mare, quan es mostrava preocupada perquè s'autoexigia més del compte.

Fins i tot quan el van despatxar pel fet de ser jueu. –No es permetia que els jueus ensenyessin en centres educatius– feia exercici diàriament i sovint corria d’un extrem a l’altre del pont i feia tota la circumferència de l’illa Margit. «Aquests camps de treball no podran amb ell», es va reconfortar la Susan.

–Jo cuidaré de la mare –va prometre al pare–. I també l’ajudaré a tenir cura de la Vera i en Tomas. Però, oi que tornaràs aviat? –Va haver d’afegir aquesta frase amb to de súplica. Aquest cop al pare no li va sortir el to optimista habitual, sinó que es va redreçar, li va embullar els cabells i li va dir que era hora de tornar al llit. La mare i ell havien de parlar de moltes coses en les poques hores que els quedaven.

Quan ella, tota obedient, es disposava a anar-hi, ell la va seguir fins a l’habitació. Va despertar amb dolcesa la petita Vera i li va explicar que havia d’anar-se’n per un temps i que sortiria l’endemà a trenc d’alba. La Vera, mig adormida, va murmurar alguna cosa, i la Susan va veure els seus braços esvelts envoltant el coll del pare. Després es va tornar a arraulir dins les mantes. El pare es va agenollar al costat del llit una estona, contemplant la silueta adormida de la Vera, fins que la Susan es va pensar que potser el pare també s’havia quedat adormit. Finalment, es va incorporar, es va eixugar els ulls i es va acostar al llit de la Susan. No li calia dir res més. La Susan va abraçar el pare molta estona, desitjant que els seus braços recordessin la força del cos del pare, que el seu olfacte s’impregnés amb la intensa flaire de tabac de pipa, que les seves galtes sen-

tissin per sempre més aquella barba incipient i aspra. Li volia tornar a dir que l'estimava i que no s'amoïnés, que ajudaria la mare. Però un gran nus a la gola li va impedir d'emetre cap so.

L'endemà de bon matí, la Susan es va despertar amb la dringadissa dels plats que venia de la cuina. Tot era fosc encara a l'habitació que compartia amb la seva germana de cinc anys, la Veronika, o Vera, com l'anomenaven ells. Recordant els fets de la nit anterior, va llevar-se sigilosament i va anar de puntetes a la porta de l'habitació. Va veure la mare, amb en Tomas, el germà de dos mesos, penjat de la seva cintura, que recollia els plats bruts de l'esmorzar.

–Més val que me'n vagi ara –va dir el pare en veu baixa–. No crec que els agradi que arribi tard –es va aixecar i va abraçar fort la mare i en Tomas. Els pares van quedar en silenci, mirant-se als ulls durant tant de temps que la Susan va témer que acabaria fent tard, el pare. ¿Li farien mal, els soldats que havien vingut anit, si no s'hi presentava puntual? Estava a punt de córrer cap a ell i estirar-li la butxaca de la jaqueta quan el pare es va deixar anar de la mare i va anar cap a la porta, a l'altre extrem de la cuina. Va desaparèixer sense mirar enrere.

La mare va apagar l'única espelma encesa al candelero de terrissa de damunt la taula i, aferrant en Tomas, es va precipitar cap a la finestra que donava al pati interior. La Susan va córrer al seu costat. Es van abraçar i, seguidament, van prémer el front contra la fina làmina de vidre, intentant copsar un últim cop la silueta del pare.

Va sortir per les escales de baix i va fer via pati a través fins als portals que donaven al carrer. Van contemplar en silenci la sèrie de subtils petjades que sorgien rere seu damunt la fina capa de neu tova. Per primer cop, el seu aspecte fort i esvelt es va empetitir caminant sol en la tènue llum. Els flocs de neu verge que queien van esborrar les petjades en qüestió de segons.